

Píseň: EZ289 - Bohu chvála bud' i čest + **modlitba;** **Čtení:**
Gn 1, 1-5

Milí přátelé,

minulý týden jsme se ponořili hlouběji do úvodních veršů knihy Genesis. Věnovali jsme se pochopení alespoň základních dobových a kulturních vlivů na sepsání příběhu v podobě, v jaké ho známe. Totiž skutečnosti, že příběh byl sepsán kolem 6. st. př. Kr. v babylónském otroctví.

Tak jsme zmínili podobnosti mezi biblickým příběhem a mýty nejen babylónskými. A také zcela úmyslné a propastné rozdíly mezi příběhem biblickým a mýty jiných kultur.

Bůh mluví

Protestantská tradice zdůrazňuje důležitost Božího slova, někdy Slova. Slovem (s velkým S) pak je myšlen, dle J 1, 1, Kristus. Avšak kořeny tohoto důrazu začínají již v prvních verších Genese. Hospodin totiž netvoří namáhavě, složitou technologií, neefektivně, natožpak z něčeho (to vše pouze lidé). Hospodin tvoří pouhým slovem. Tedy tak snadno, jako my mluvíme.

Druhým důležitým bodem je, že prvním Božím slovem je „Budiž...“. Tedy nejen, že Hospodin tvoří slovem, ale jeho slovo tvoří. Boží slovo není destruktivním soudem, není svévolí, není likvidací. Je stvořením. Ba dokonce stvořením něčeho, co předtím nebylo. Ba dokonce stvořením z ničeho.

Z čehož plyne třetí hluboký motiv třetího verše: Stvořeno je nejprve světlo. To zní až banálně samozřejmě: Světlo je nám denním chlebem a dnes stačí zmáčknout knoflík a máme světla habaděj. Avšak Hospodin stvořil světlo bez zdroje. Slunce i měsíc přicházejí na scénu až čtvrtý den (až po rostlinách!)! Hospodin stvořil světlo bez zdroje světla.

Světlo a tma

To je opět hluboký úmysl v několika rovinách: 1) Slunce jako božstvo nalezneme v mnoha mytologiích (egyptský Ra - Aton, germánský Sol, řecký Helios, africký Nyambi, aztécký Tonatiuh, arabská Šamsun, kenaanská Šapaš, buddhistický Suryaprabha atd.). V židovství není slunce zase tak podstatné (srv. moderní astrofyziku!).

2) Sluneční božstvo je většinou prvním, základním, hlavním a nejvyšším božstvem dané mytologie. Snad jedinou známou výjimkou mimo židovství je řecká mytologie, v níž není Helios ani prvním, ani nejmocnějším bohem. Avšak běžně bývá identifikován se samotným Diem - což ho však stejně chronologicky „podřizuje“ titánům. V židovských svatých Písmech přichází slunce až mnohem později.

3) První Boží větou v Písmu je pak dokonána nepředstavitelná svrchovanost a nezávislost Hospodina na světě. Hospodin nemusí podléhat přírodním zákonům, které sám stvořil. Může dopřát svítit světlu bez světelného zdroje¹. Pouhým slovem. Pro nás naprosto nepředstavitelné. A přesto se tento Bůh bohů, rozhodl nejednat se svým světem „nadpřirozeně“, tedy mimo pravidla, která sám stanovil.

Od počátku tak má být posluchačům Písma zřejmé, že Hospodin je zcela jiný Bůh než jsou božstva ostatní. Jak v tom, že může dát svému světlu svítit bez slunce, tak i v tom, že tento Bůh se nepokouší zlikvidovat krásnou, nádhernou a blahodárnou tmou - ve většině mytologiích i dnešní lidové zbožnosti symbol zla, děsu, pekla a hříchu. Světlo a tma jsou odděleny - tma zůstává. Tak je Hospodin pánem nad dobrým i zlým - odtud čerpal Izajáš (Iz 45, 7) formulaci Hospodinova slova: „Já vytvářím světlo a tvořím tmou, působím pokoj a tvořím zlo, já, Hospodin, konám všechny tyto věci.“

¹ Dodejme, že někteří vykladači vykládají stvoření světla jako stvoření Božího království. I proto je bez zdroje, neboť světlem samým je mu Bůh (srv. Zj 21, 22-23).

Tak židovství nabízí setkání a vztah s Hospodinem, který není ani tu tak často a zcela neprávem nenáviděnou tmou². A nepodléhá ani stejně neprávem vyvyšovanému světlu. I světlo je jen stvoření.

V neposlední řadě zmiňme, jak základní a všesrozumitelný symbol je ve třetím verši stvořen. Symboliku světla nacházíme ve všech kulturách, jedná se o jednu z mála tzv. antropologických konstant. Symbolice světla rozumí všude a všichni, stejně jako symbolice tmy (ačkoli té často mylně) - a to již od malých miminek!

Všimněme si také moderně-fyzikálního pojetí vesmíru, který je v prvních verších nabídnut: Tma, stejně jako voda, není stvořena. Tma není stvořena, protože takový je „přirozený“ stav věcí, jak ho člověk zná. Pokud nesvítí slunce či jiný zdroj (měsíc, oheň - všechno mytologická božstva!), je tma. Ve vesmíru je tma. Bez Boha je tma. Bez Božího slova je tma. Bez Božího tvůrčího zásahu je tma. Ba dokonce tmou potkáváme v Písmu dříve než světlo (v. 2)!

Tím je také sdělováno, že tma není nic špatného a zlého. Mnoho zvířat je aktivních v noci a ve dne spí. To jen člověk zneužívá právě krásu a klid noci ke skrývání svého mnohého zla...

Tak jsou již první den existence světa překonány základní lidské strachy a závislosti, základní lidská božstva: Světlo a tma. A jsou nabídnuta jako dobré součásti života.

Dobré

Čtvrtý verš pak lze, zpětně a neoprávněně, pokládat za první vlašťovku moderní vědecké metody. Ta po ustavení hypotézy provede experiment a zpětně hodnotí, k čemu došlo. I Hospodin shledává, že světlo je dobré, až poté, co ho rozsvítí.

² Podobné motivy nalezneme z nápadných důvodů také v severských mytologiích. Tak např. norská bohyně Nótt nejeví žádné negativní rysy, ba dokonce je známa jako Radost-ze-spánku! Nápadně proto, že čím blíže je člověk jednomu z pólů, tím méně tmy je v noci - až není tma ani noc třeba půl roku. Tma a noc je tak velice vytouženým společníkem pro každého, kdo chce usnout v těchto zeměpisným šířkách.

I tím je dán příklad člověku: Zpětně hodnotit, co se odehrálo, co bylo stvořeno, co jsem udělal. Vždyť i Bůh reflektuje své činy (srv. úvod ke Genesi)!

Daleko podstatnější zvěstí je však skutečnost, že Hospodin tvoří něco, co je dobré. Netvoří nic, co je zlé. Nic, co Hospodin stvořil, není zlé. Opět jak propastný rozdíl od ostatních mytologií, které od počátku obsahují tolik zlých sil (Hádes, Set, Kronos, Tiámat, Apzu, Angra-mainju, Jörmungandr atd.).

Avšak z lidského pohledu už v tuto chvíli vzniká problém. Světlo přece tak často překáží a vadí! Když potřebuji spát a není tma. Když chci konat zlé a není tma. Když jsou na světlo vynášeny lidské hříchy (Hospodin tam vyvádí, co je v šeru smrti - Jb 12, 22; světlo je místem Boží spravedlnosti - Mi 7, 9). Když potřebujeme tmu na noční hru pro děti atd.

Je světlo dobré? Pro člověka mnohdy ne. V Božích očích ano. Tak již první verše Písma ukazují na základní rozkol ve vztahu člověka k Bohu: Na hřích, totiž na vzpouru proti Bohu.

Den a noc

V židovství nezačíná den svítáním, nýbrž soumrakem. I v takto všední praxi se projevilo přijetí kánonu jako základu života - tma není nic špatného, natožpak noc! Proto i úvodní verše Genese říkají „byl večer, bylo jitro, den...“.

Avšak trochu podezřelé je právě to, že pokud další den začíná soumrakem, pak soumrakem končí noc. Proč je tedy uvedeno jitro, když nemá zvláštní význam?

Protože má! Všechno v Bibli má význam, proto to v ní je. Že já nebo my nerozumíme či význam nevidíme je jen další projev naší hluboce zakořeněné hříšnosti - i kdyby jen v nepoučenosti. Jitro je totiž dobou konce poslední noční hlídky, tedy dobou, kdy končí noc. Odchází tma, časoprostor v němž lidé konají mnoho zla, v němž se lidé bojí a přiřkli mu symbol zla. Večer je tak začátkem nového dne v teologickém pohledu, jitro v praktickém - přežili jsme další noc, přichází světlo dalšího dne.

Ustanovením dne a noci také Hospodin ustanovuje základní řád. Zde už antropocentrismus (z ř. antropos = člověk) ovlivňuje formulace zcela nezakrytě, protože až astrofyzika 19. a 20. st. po Kr. ukázala, jak pyšné a nesmyslné je lidské pojetí a dělení času na „den“ a „noc“ ve smyslu „jednoho otočení zeměkoule kolem své osy“.

Avšak v Božích ústech je oddělení dne a noci záležitostí teologickou, nikoli praktickou - den na jakém vesmírném objektu? Oddělení dne a noci je nastolení základního řádu. Lidé se neusmaží na výsluní (bez rotace Země by byla daná polokoule za pár týdnů na úhel!), ani zneužívána noc netrvá věčně (bez rotace Země by daná polokoule za pár týdnů zmrzla!).

Bůh tedy stvořením světla tvoří také řád - proto je světlo synonymem spravedlnosti, Boží přítomnosti, pravdy. Proto je stvořeno jako první. Spolu se světlem je dán světu řád, bez něhož je jen chaos, a tak utrpení, smrt, zlo a svévole. Jak chaos dobře známe, když je mu někde dopřán časoprostor.

V pohledu fyzikálním je přiměřená délka dne i noci nezbytnými faktory pro život na vesmírném objektu. Příliš dlouhý den všechno spálí, příliš dlouhá noc všechno spálí mrazem. Aby se život mohl udržet, je zapotřebí stabilní a velmi precizně ustavené střídání dne a noci vzhledem ke vzdálenosti od hvězdy.

Tak se Hospodinovo stvoření ukazuje jako geniální i v praktickém ohledu.

Závěr

Hospodin oddělil světlo od tmy. Je jasná hranice mezi světlem a tmou, mezi dnem a nocí. V porozumění hlubším, totiž symbolickém, mezi dobrem a zlem. Tato hranice je určena Stvořitelem světa. Avšak je až příliš charakteristické pro člověka, jak rychle si chce i tuto sféru nárokovat (Gn 3, ale možná už v dobrotě světla a nezrušení tmy?).

Avšak oddělení dne a noci je zcela zásadním evangeliem: Je dobro a lze ho poznat. Je zlo a lze ho odmítnout. Vždy. Že se nám to v praxi nedaří je, s prominutím, vlastně naše chyba.

Nejzásadnějším sdělením stvoření světa však je, že svět je stvořen jako *dobrý* (zdůrazněno, kromě každého dne, v Gn 1, 31!). To si mytologie říct netroufnou. Protože z toho vyplývá (a je v Gn 3 vysloveno na plné plíce), že co je ve světě špatně, je vinou člověka. Svět je dobrý. Svět nepotřebuje člověka. Člověk má svět spravovat (Gn 1, 28). Co je ve světě špatně - zlo, hřích, utrpení atd. - to je „stvořitelská práce“ lidí.

Řečeno obráceně: K dobru stačí, aby člověk nekonal zlo. Aby nevnášel do světa vzpuru proti Božímu řádu. Aby se před tímto řádem sklonil a přijal ho. I s tím, že ledasčemu z tohoto řádu nerozumí nebo nesouhlasí (již dobrota světla, ale také *všech* živočichů³!).

„Svět je dobrý“, říká Hospodin a předává nám tuto zprávu nejen v Písmu svatém. Svět byl dobrý v dobách pravěkých i bronzových, v juře i třetihorách, když ještě neexistovala naše sluneční soustava a bude dobrým i ve chvíli konce tohoto světa, tohoto časoprostoru. A člověk na tom nic nezmění. Může škodit, ale svět zkazit nemůže. I proto je vesmír tak veliký!

Tak je nenásledování Božího řádu ukázáno jako naprosto absurdní a nesmyslný počin... A jak důležité je hluboké porozumění prvním biblickým příběhům, ba veršům.

**Píseň: EZ636 - Z tvé ruky, Pane můj + Modlitba Páně
Rozhovor**

³ Srv. Gn 1, 20-25